

Кольбарія

Марина ГРИМИЧ

ВАРФОЛОМІЄВА НІЧ

Марина Гримич Варфоломієва ніч

OCR Busya

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=156811

Марина Гримич "Варфоломієва ніч": Кальварія; Львів; 2002

Анотація

Трагіфарс «Варфоломієва ніч» це – анатомія наших виборів з усіма їхніми пастками та брудними технологіями. До маленького провінційного містечка приїжджає молодий честолюбний авантюрист. Заручившись підтримкою старого дивака-ветерана Варфоломійовича, він починає передвиборну кампанію, вступаючи в боротьбу з набагато сильнішими конкурентами...

Марина Гримич

Варфоломієва ніч

Моєму чоловікові

ІГОРЮ ОСТАШУ

присвячую

До готелю районного містечка однієї з країн пострадянського простору підїхали старі «Жигулі». З них вийшов чоловік із зовнішністю звичайного командировочного з невеличкою валізкою. Ця подія аж ніяк не зацікавила сонне провінційне довкілля. Лише кіт, що мирно спав на ганку готелю, лїниво підняв був свою руду мордочку, але не в змозі боротися зі сном, відразу уткнув їй в пухкенькі лапки. Чоловік огледівся і побачив знайому картину, яку повсякчас зустрінеш в будь-якому райцентрі колись безмежної радянської батьківщини. Запилена, обшарпана сіра будівля колишнього райкому партії – тепер міська мерія чи райдержадміністрація; навпроти – через площу – пам'ятник Невідомому солдатowi зі сколупнутим носом і з голубом на голові; універмаг з великими вікнами, немитими ще з часів розвинутого соціалізму, й неодмінний атрибут центральної площі райцентру – клумба. Дорогий мій читачу! Ви ніколи не замислювалися над

дивним і загадковим словом «клумба». У мешканців колишнього Радянського Союзу вона асоціюється із соціалістичним порядком, який вимагав вносити соціалістичну естетику в соціалістичну дійсність. Клумби з квітами революційного кольору і революційної невибагливості – бегоніями – були невіддільним атрибутом офіційної соціалістичної естетики. Однак ми дещо захопилися ностальгічними спогадами. Що стосується щойно згаданого провінційного містечка, то тут якраз стояв теплий дощовий грудень, і тому клумба мала вигляд чорної розмазні з засохлими патичками, що колись були квітками.

Чоловік вдихнув специфічне провінційне повітря, і йому відразу стало легко і спокійно, неначе він прийняв якесь дуже важливе рішення, і в нього немов гора з пліч звалилася. В готельній анкеті в графі «на який термін оселився» помешканець написав «на невизначений».

Містечко ніяк не прореагувало на приїзд молодого чоловіка із зовнішністю командировочного. Він нічим не вирізнявся: був не високим і не низеньким, не худим і не гладким, у міру мовчазним і в міру балакучим, поводився часом чемно, часом нахабно – залежно від ситуації, тобто складав середнє арифметичне. За тиждень, проведений у містечку NN, він узяв собі за звичку час від часу прогулюватися вуличками, уважно придивляючись до всього, що відбувалося довкола. Мій читач, певно, тут заперечить: у малих провінційних містечках ніколи нічого не відбувається. Але хочу

вас запевнити: ви глибоко помиляєтеся. Під маскою провінційної нудьги в маленьких провінційних містечках киплять пристрасті голлівудівського масштабу; тут можна дізнатися подробиці не менш пікантні, аніж у європейських нічних клубах; містечко обплутане своїми внутрішніми інтригами, наповнене своїми кривавими таємницями; на людей щомиті чигає смертельна небезпека. Більше того, все, що відбувається в маленьких містечках, має для їхніх мешканців всесвітній характер. Адже будь-яка подія – чи то вибори мера, чи клімакс директорки гімназії, а чи смерть улюбленого песика завідувачки перукарнею – стосується кожного особисто, чого ви не зустрінете у великих містах. А повільний ритм життя надає певної епічності і значущості всьому, що тут відбувається.

Проте, вибачайте, мій дорогий читачу, що ми надто захопилися ліричним відступом і на деякий час залишили поза увагою нашого незнайомця. Так от. За тиждень він Цілком освоївся з місцевими звичаями, які мало чим відрізнялися од типового райцентрівського укладу. Наш герой уставав раненько – робочий день тут починався на годину раніше від столичного розпорядку – і йшов на обстеження різних закладів. За цей час він встиг побувати в багатьох стратегічних місцях – на залізниці і в «собезі», в поліклініці

і магазинах, на дискотеці і в міському морзі, в музеї і навіть на кладовищі. Оминаючи поки що начальство, він розпитував усіх охочих до розмови про те і про се – про ціни і

заборгованості, про місцеву владу і місцевих юродивих, про народжуваність позашлюбних дітей і смертність від нещасних випадків, про місцеві кулінарні рецепти і про специфічні хвороби, про подружні зради і сексуальні збочення, про кумирів і вампірів і взагалі про всяку всячину. Майте на увазі, юні розвідники, лише з розмов про всяку всячину можна вивідати найсокровеннішу і найпотаємнішу інформацію.

В обідню пору наш герой приходив на пошту і замовляв розмову з одним і тим же абонентом на 7 хвилин. Телефоністці Светі стало цікаво, куди дзвонить цей командировочний з такою впертою пунктуальністю, і вона з'ясувала ганебним, проте досить поширеним для радянського – і для пострадянського – простору способом, а точніше – через підслуховування, – що він розмовляє з улюбленою мамочкою, яка щоразу педантично розпитує його, чи їв він сьогодні ріденьке, чи не болить у нього сьомий верхній зуб, чи вдягає він на ніч спальну шапочку, чи скучає він за своєю рідною мамочкою. У свою чергу люблячий син розпитував маму, що їй сьогодні снилося, і що може означати її сон, і чи немає в неї ніяких лихих передчуттів, і чи розкладала вона сьогодні пасьянс «Наполеон», а коли так, то чи зійшовся він. Пухкенька маленька телефоністка Света з вражаючою жіночою проникливістю вирахувала, що клієнт неодружений посправжньому, а не як усі «командировочні», тож вирішила «підкотитися» до нього, поки ця феноменальна звістка не облетіла містечко з не менш феноменальною швидкістю. До-

ки він виходив із кабінки, вона швидко підмалювала губи малиною помадою і коли він розраховувався, недбало кинула фразу з виглядом смертельної втоми і вселенської нудьги:

– Ну як, ви ще не знулилися в нашій дірі? Мене вже ця провінція просто доконала!

На що молодий чоловік щиро здивувався:

– Ну що ви, панночко, я просто балдію!

Светині очі, і без того круглі, стали схожі на два блюдця з кофейного сервізу. Поки вона перетравлювала цю інформацію, її подруга із сусіднього віконця – худа і висока Таня – також з глибокою жіночою проникливістю зрозуміла, що даремно ця пронира Светка після підслухування розмови наквещала губи, і даремно стала «клеїтися» до командировочного, тож прийняла блискавичне рішення перехопити у подруги ініціативу, процокотівши з піонерською завзятістю:

– А я вважаю, що наше містечко дуже затишне й миле, а головне, – люди тут хороші...

Але командировочний уже не почув її слів, бо поспішав до виходу.

Танька з Светкою зчепилися. Дорогі мої читачі! Ви не уявляєте навіть, а, може, навпаки – ви прекрасно собі уявляєте, яким актуальним є питання вигідного заміжжя для дівчат маленьких провінційних містечок! Знайти собі непитушого і не дуже темного жениха у провінції вкрай важко. А якщо на

шляху трапляється більш-менш пристойний екземпляр чоловічої статі без штампа в паспорті, то тут боротьба йде не на життя, а на смерть.

Саме через скандал, який затіяли дві телефоністки районного телефонного вузла серед білого дня, у місті стало відомо про сімейний статус командировочного, і життя його дещо змінилося, хоча сам він і не здогадувався про причину. Так, у бібліотеці, де він ретельно вивчав місцеву пресу, – а саме міську газету «Зоря», яка раніше, очевидно, називалася «ленінською», і районну газету «Рідне поле»; – привітні бібліотекарки напоїли його чаєм з варенням з кульбабок. А готельна прибиральниця тьотя Маня пригостила його свіжими пиріжками з рисом і яечком, які «власноруч випекла для нього» її донька Таня. «Вона така рукодільниця, і хазяєчка, і чистюля, що куди там столичним нечупарам!» Тьотя Маня насильно познайомила молодого чоловіка з червонощокою Танею. Той галантно подякував їй за пиріжки, від чого і так червонощочка дівчина спалахнула, мов кімнатна квітка «огоньок», і звістка про це облетіла все містечко.

Ви, шановний читачу, певне, звернули увагу, що і телефоністку, і доньку тьоті Мані звали однаково, і, напевно, подумали: який ляпсус для автора роману! Проте кваплюся

Вас запевнити, що тут немає моєї провини. У тому містечку більшість дівчат називалися або Танею, або Светою.

Настала субота, і наш герой вирушив на базар – ідеальне місце для шпигуна, бо воно є одним з найважливіших

джерел масової інформації. Окинувши оком торговий ярмарок, він відразу ж вирізнув місце, яке завжди є на всіх базарах для торгівлі «з машин», що приїжджають, як правило, з найбагатших навколишніх сіл. Купуючи чи то банку «тушонки», чи пряники, а чи розмальований друшляк або ситцеву наволочку, наш герой детально розпитував, звідкіля приїхала машина, і чи багате село, і хто в них там голова, а що за чоловік той голова, а чи є в селі церква, чи багато дітей у школі, а що сіють, а як родить – і різні подібні речі, про які люди розповідають з охотою, тим більше на базарі. Обійшовши зо два десятка машин, чоловік із задоволеним виглядом завершив опитування і рушив до найбільшій частині базару, де торгували старі бабці тим, що вродило в їхньому городі або що Бог послав у їхньому хліві – чи купкою ячюк, чи віночком часнику, а чи просто – склянкою насіння. Обмацуючи товар, лузаючи насіння, чоловік різними фразами на кшталт «як, бабусю, здоров'ячко» викликав бабусь на відвертість і випитував у них, чи падлюка їхній голова, а хто скільки п'є, а хто в селі краде... Потому чоловік рушив до м'ясних рядів, щоправда, не дуже сподіваючись на балакучість господарів. І справді, тут він майже нічого не вициганив: торгівці м'ясом – люди ділові: або купуй, або вшивайся! Третього не дано. І нема чого тут розпатякувати і заступати товар.

Так наш герой протинявся на базарі цілий день, не забувши в обідню пору зателефонувати мамочці, трохи скупився, трохи перезнайомився і надвечір, неабияк втомлений, ру-

шив до готелю.

А поки він волочився брудною вулицею, сторонне око могло спостерегти одну дивну річ: здавалося, що молодий чоловік сам із собою розмовляє. Однак при пильнішому погляді ставало зрозумілим, що він скоріше веде бесіду з кимось невидимим. Здавалося, він то жартував з тим невидимим, то лаяв його, то, впадаючи у гнів, намагався копнути свого невидимого співрозмовника ногою або ж влупити потиличника. І, як ви ще переконаєтеся, мій любий читачу, отого невидимого наш молодий герой буде називати щоразу по різному: то голубчику, то ідіоте, то мила панночко. І не треба осуджувати його за цю слабкість. Ми всі не безгрішні, і в кожного з нас є свій ганж. Я, наприклад, розмовляю вночі. Віршами. І мене ніхто не осуджує. А родичка сусідки нашого молодого героя з комунальної квартири – тьотя Берта з Умані – смажить оселедці і подає на стіл щоразу, як приїжджає її «дорога родина». її, щоправда, всі осуджують, але божевільною не вважають. А дядечко Гіві – друг сім'ї нашого молодого героя – любить фотографувати вдало зроблені ним щелепи (він, як ви здогадуєтесь, був протезистом-стоматологом), а потім розглядати їх з коментарями. І куди не кинь – усюди ви зустрінете ще й не такі дивацтва.

Отже, на чому ми спинилися? Ага. Молодий чоловік, ідучи вулицею провінційного містечка, вів розмову з невидимим.

– Ну що, кучерявий, скажеш? Як тобі це подобається?

Містечко – люкс! Воно знудилося і, як мандрівник у пустелі, вмирає від інформаційної спраги та голоду. Воно потребує свіжої крові, викиду адреналіну, воно чекає на прищестя. Не хочу здатися нескромним, кучерявий, але нюхом чую, вони чекають на мене! Молодого і нахабного. Кучерявий, нам поки що щастить. Тьфу-тьфу! Уяви собі: мер міста і голова районної держадміністрації – люті вороги! От везіння! Районний голова лізе в депутати. І це при тому, що на селі – завал! Уявляєш, кучерявий, яка удача: на селі люди не отримували зарплати шість місяців! Красота! Тобто, пардон, ганьба, ганьба, ганьба... Весело мугичучи собі під носа «ганьба», молодий чоловік уже бадьорим кроком прийшов до готелю і з щасливою усмішкою на вустах заснув рівно о восьмій вечора.

Чому так рано? Йому треба було виспатися, оскільки завтра, тобто в неділю, він був запрошений на обід до завідувачки бібліотекою Тетяни Віталіївни.

З самого ранечку молодий чоловік вирушив на пошуки «маленького романтичного букетика». Ідея подарунка Тетяні Віталіївні, звісно, належала не йому. Вчора, зателефонувавши своїй любій мамочці, він поділився з нею новиною про запрошення і спитав поради щодо подарунка.

– Синку, а якого вона віку? – прокуреним басом Фаїни Раневської спитала мама.

– Спитай щось легше!

– Синку, я тебе завжди вчила: щоб визначити вік і спосіб

життя жінки, подивися на її руки! Ну добре, мій недотепо, раз вона завбібліотекою, значить, – не дівочка...

– У неї донька в останньому класі школи. І обручки немає.

– От бачиш! Я тебе таки чогось навчила в цьому житті. Та-ак. Подаруємо їй маленький томик Цветаєвої і маленький романтичний букетик.

– Мамо, ну ти зовсім! Де я тобі тут знайду романтичний букетик?

– Із шкіри вилізь! – гавкнула у трубку мама і закашлялася.

– Мамочко, ти знову закурила?

– Так, закурила! Не могу ж я в такий відповідальний період твоєї кар'єри вірити в міфи про спасенність здорового способу життя!

– Ну мамусю, ну любенька, бережи себе, я ж тебе лю-...

– ... блю! – випалила мама на тому кінці дроту. – Ну добре, добре. Я буду чемною. Слухай, не забудь узяти традиційну «пляшку» – може, там є батько чи мати. І шоколадку для доньки.

– Ну все, ма, я побіг! Цілую міцно!

Тиняючись містом, він шукав романтичий букетик і, звичайно, не знаходив. Слава богу, що хоч учора випадково надібав на Цветаєву. Що ж робити з букетиком? Де порятунок? А порятунок виявився зовсім поруч, у маленькому приватному магазинчику, де продавався різний подарунковий непотріб. Магазинчик називався «Фенікс», першу літеру якого місцевий дотепник спробував виправити на «П». Гос-

подар довго мордувався над своєю вивіскою, але сліди зловмисника можна було розгледіти неозброєним оком. Наш герої віднайшов у тісній крамничці цілком пристойний вазончик з бонзайчиком, під яким сидів ідіотський гном, що припустив штанці з непристойною посмішкою.

– А це (тобто гномика) від цього (тобто деревця) ніяк не можна відліпити? – з огидою спитав молодий естет.

– Ні, – сказала лялькової зовнішності продавщиця. – А навіщо? Здається, дуже мило!

Дуже сподіваючись, що так само подумає завідувачка бібліотекою, він купив бонзайчика.

– Боже, як мило! – екзальтовано вигукнула Тетяна Віталіївна, і в нашого героя від серця відлягло.

Томик Цвєтаєвої вона притисла до серця і з невправною театральністю промовила:

– Мне нравится, что вы больны не мной...

Молодий чоловік трохи розгубився. Він хотів був сказати, що взагалі «не хворіє на таке», але вчасно схаменувся. Може, – подумалося, – вона чекає, щоб він заперечив їй, але вирішив не квапитися.

Уперше за тиждень молодий чоловік поїв домашньої їжі, від чого розімлів. Особливо його потішила провінційна звичка подавати до столу перше. Мама, коли дізнається, теж радітиме.

За столом, окрім нього і Тетяни Віталіївни, сиділа її привітна мама, непривітний батько і прищуватенька, проте до-

сити мила донька.

Молодому чоловікові не треба було напружуватися з думками, оскільки ініціативу розмови взяла на себе завбібліотекою. Вона, виявляється, – голова читацького клубу «Медєя», який збирається щосуботи на читальні вечори. Молодого чоловіка було запрошено поділитися своїми думками про літературу на одному з них. Не будучи добре обізнаним із предметом уподобання читацького клубу, він, проте, радо погодився з причини, про яку Ви, дорогий читачу, матимете змогу невдовзі дізнатися.

Молодого чоловіка увесь вечір трохи непокоїв похмурий вигляд батька завбібліотекою. Якби той не вдяг був орденські колодки, наш герой і не намагався б піти на контакт. Але тут він, сказавши собі «Треба!», почав розвідку вогнем:

– Я б хотів з вами познайомитися ближче, Віталію... гм, як Вас по-батькові?

– Я – Фрідріх Варфоломійович! – гучним басом обурено промовив ветеран, аж задзвеніли кришталеві чарки в буфеті. – Фрідріх Варфоломійович! Мене назвали на честь Енгельса. А ця клізма, що називається моєю донькою, соромиться імені свого батька!

Тетяна Віталіївна, тобто Фрідріхівна, густо почервоніла, однак не наважилася перечити за столом батькові.

– Фрідріху Варфоломійовичу, – не розгубився молодий чоловік, – я оце цілий вечір дивлюся на ваші нагороди і захоплююсь. Ветеран війни! В цьому слові є щось героїчне.

Фрідріх Варфоломійович якийсь час з підозрою розглядав молодого чоловіка. Зовні – такий собі столичний жевжик, пустушка. Чого йому треба від старого солдата?

Тим часом молодий чоловік розповідав, як його сусід по комунальній квартирі дядько Льонька, що воював на Першому Білоруському, навчив його багатьох речей, які йому хоч і не знадобилися у практичному житті, проте справили на нього глибокий світоглядний вплив. Фрідріх Варфоломійович слухав, поглядаючи спідлоба і недовірливо. І лише після того, як наш молодий герой продемонстрував уміння намотувати на ноги солдатські онучі, Фрідріх Варфоломійович відкинув вагання, ожив і розпочав довгу оповідь про своє фронтове життя. Його невдячна донька кілька разів намагалася урвати його палку промову, та не на того напала. Він настільки поринув у спогади, так натуралістично розповідав про танкову атаку, що нашому молодому чоловікові довелося лягти на підлогу разом з Фрідріхом Варфоломійовичем і проповзти «на пузі» десять метрів аж до кухні і, опинившись під величезною шафою, що загрозливо хиталася на трьох з половиною ніжках, уявити себе під справжнім танком.

– Ну як, хлопче, наклав у штани? – іронічно сказав Варфоломійович, похитавши над ним шафою.

– Майже, – признався молодий чоловік.

– Отож-то. А я в першому бою наклав. Розумієш?! Я це запам'ятав на все життя! Лежу весь у гімні і плачу. Ех, – махнув рукою ветеран, – ви, молоді, все одно нічого не зрозу-

мієте!

– Я розумію, – обтрушуючи костюм, сказав молодий чоловік. – Я Вас прекрасно розумію!

Ви, дорогий читачу, напевне, дивуєтесь, чому такий сучасний столичний пан, як наш герой, докотився до того, що пішов на поводу в старого ветерана, котрий імітував танкову атаку? Хочу вас запевнити: це він робив, хоч і свідомо, дізнавшись про те, що Варфоломійович очолює районну організацію ветеранів «Перемога», але й із невідомим задоволенням. У будь-якому чоловікові сидить воїн, який час від часу нагадує про себе навіть найінфантильнішій особі чоловічої статі. Наш герой пішов навіть наперекір власній печінці й принципам і випив з Варфоломійовичем на двох пляшку горілки. Більше того, старий солдат дозволив юному другові називати себе просто Варфоломійовичем і звертатися пофронтовому на «ти».

Тетяна Віталіївна-Фрідріхівна була трохи стурбована. Адже в її плани не входили фронтові спогади. Натомість у її списку було колективне виконання пісні, в якій немовби вона полюбила молодого скрипаля, далі список продовжували солодкий стіл і романтична прогулянка вечірнім містечком під ручку. Однак батя поламав усі її плани. Але вона не наважилася суперечити йому, щоб він, бува, не уявив себе ще й у рукопашному бою.

Тож так сталося, зовсім несподівано для всіх, що молодий чоловік заночував у завбібліотекою. І звістка про це знову ж

таки облетіла все містечко. Щоправда, молодий чоловік провів усю ніч з Фрідріхом Варфоломійовичем у його «землянці» (так називалася кімнатка ветерана у літній кухні), роздивляючись фронтові фотографії і співаючи фронтових пісень. Але Тетяна Віталіївна-Фрідріхівна на цій деталі не акцентувала увагу, коли, закотивши очі під лоба, «по секрету» розповідала новину манікюрниці Тані – головному поширювачу міської інформаційної інфекції.

Молодий чоловік, поки що не підозрюючи про те, що вже говорять про нього у місті, повернувся в готель і проспав аж до обіду. Виконавши синівський обов'язок по телефону в обідню пору, він знову повернувся в готель і проспав майже до кінця робочого дня. Оце «майже» його врятувало. Річ у тім, що наш герой був людиною забобонною, і, за його особистим забобоном, усі справи слід було починати саме в понеділок.

Хочу вам сказати, що звичка починати все в понеділок дуже мудра. Уявіть собі, всі на понеділок не планують нічого серйозного, а ви запланували. І поки всі вони ще теляться, щоб у вівторок усе почати, а ви – бац! І все швиденько зробили. Поперед батька – і прямисінько в пекло! До речі, наш герой був переконаний, що в понеділок чиновники більш піддатливі, бо вони ще не готові до серйозного бою.

Тож, підхопившись о четвертій тридцять по обіді з ліжка, наш герой швидко зібрався і вирушив у напрямку сірої будівлі з табличкою «Міська мерія».

Він спинився біля масивних дверей приймальні й, хукнувши, немов перед прийняттям чергової чарки нерозведеного спирту, рішуче зайшов досередини.

Секретарка нервово йорзала на стільці, поглядаючи на годинник, що відлічував останні хвилини нескінченного робочого дня.

– Прийом закінчено! – активно сказала вона і стала професійно – помалу, але дуже настирно – виштовхувати його з приймальні. Він вирішив не опиратися. Озирнувшись по коридору і вирахувавши по запаху, де туалет, він попрямував туди.

Наш герой терпляче пробув там годину. Ви, любі мої друзі, вже скривилися, відчувши себе в шкурі нашого героя. Так, так. Я думаю про те саме, що й ви. Як театр починається з гардероба, так країна починається з туалету. І поки в цій країні не буде чистого туалету, не буде чистої політики. Якби мені довелося стати Президентом, перший указ був би про туалети. Це був би акт символічний, який ознаменував би культ чистоти у всьому, совісті передусім. Та, оскільки я ніколи не стану Президентом, то туалети в нас ще довго будуть брудні й смердючі.

Однак, вибачайте, ми знову залишили напризволяще нашого молодого чоловіка. Він тим часом – треба віддати йому належне – не звертаючи уваги на інтер'єр, стояв перед тьмяним дзеркалом і тренувався:

– Добрий день чи то пак вечір, шановна Ольго Василівно!

Він відпрацьовував інтонацію, посмішку, нахил голови і навіть розробляв голос: «Мі-ме-ма-мо-му!»

Нарешті, був задоволений:

– Добрий день чи то пак вечір, шановна Ольго Василівно!
– вимовив він із щирою посмішкою і схилив голову настільки, щоб це видавалося особливою повагою, але, Боже борони, не підлабузництвом. Цієї міліметровості вчила його мамочка. «Синочку, – ну зовсім, як Фаїна Раневська, грубим голосом говорила вона. – Якість визначається міліметрами, міліграмами, мілілітрами і секундами».

Ось так попрацювавши над собою, він рушив коридором до приймальні, знаючи, що там сидить мер, або мереса, або мериня, або як її ще там назвати... Наш молодий герой за тиждень, проведений у містечку, вивчив розпорядок її роботи. Світло в її кабінеті, що був якраз навпроти пам'ятника безіменному солдатові з голубом на голові, довго світилося після того, як усі, крім чергового міліціонера, залишать мерію, їй не було куди поспішати. Вона була вдовою.

Молодик рвучко смикнув клямку дверей, думаючи трохи налякати головну жінку міста несподіванкою. Проте сталося не як гадалося. Мереса сиділа за столом, немов чекаючи на молодого чоловіка. Той розгубився. Від усього. І від її готовності до зустрічі, і від її вигляду (тепер він розумів, чому її називають «Людина-гора»), і від того, що в першу мить не зорієнтувався.

– Добрий день чи то пак вечір, шановна Ольго Василів-

НО...

Фраза прозвучала мляво і зовсім не справила ефекту милого імпровізу, як було заплановано.

Людина-гора, ледь поворухнувши губами, промовила:
– Доброго вечора.

При цьому жоден м'яз на її обличчі і взагалі на її тілі не поворухнувся, а голос звучав, як із глибочезного колодязя.

Молодий герой театральню відкрив срібну коробочку для візиток, по-картярськи спритно витягнувши одну, поклав перед Людиною-горою на стіл і хвацько відрекомендувався:

– Павло Іванович Печеніг, політолог!

Здається, молодий чоловік збирався вбити цією фразою мересу наповал. За його прогнозами, вона мала б вигукнути: «Ах, політолог! Ах, із самої столиці! Ах, і що там чувати в центрі?» Однак Людина-гора і бровою не повела.

– Слухаю вас, Павле Івановичу! – долинув голос із колодязя.

Павло Іванович знову трохи знітився, але взяв себе в руки.

– Я хочу балотуватися у Вашому окрузі... – без ентузіазму пробелькотів він. Молодий чоловік, плануючи наперед розмову, очікував, що саме в цьому місці мереса перехопить ініціативу на себе, переконуючи молодого політолога не робити цього, не губити своєї кар'єри, адже тут будуть балотуватися представники всіх політичних партій районного і навіть обласного рівня, а головна боротьба, навіть не боротьба, а льодове побоїще розгорнеться між нинішнім головою райдер-

жадміністрації Разіним і нинішнім депутатом – самим Коло-сальним.

Але Людина-гора холодно сказала:

– Ну що ж, бажаю успіху!

Молодий чоловік розумів, що це провал.

– Я., я б... хотів заручитися вашою підтримкою... – майже проскиглив він.

– Усе, що гарантує «Закон про вибори...», ви будете мати.

«Але не більше...» – закінчив її думку наш герой. Люди-на-гора простягнула через стіл руку, що мало означати «До побачення», а ще точніше «Прощайте». Павло Іванович потис її.

Рука була суха. В ній не було тієї легкої вологості, яка ви-дає чуттеву жінку. Молодий чоловік автоматично подивився на її руки і здивувався. Вони були зовсім молоді! Чоловік глянув уважно на мересу оцінним поглядом його мами і ще раз здивувався. Це не була стара жінка. Це була молода жін-ка, перетворена життям чи самою собою на Людину-гору.

Павло Іванович вийшов з кабінету і подався до готелю.

Йому дуже не хотілося повертатися туди, де стіни пофар-бовані масляною фарбою, де стоїть запах прокуреної затхло-сті, де з металевого крана в поіржавілу мийку тече руда вода, витікаючи із сифона якраз у миску, яку треба нести через увесь коридор, а єдиний, з ким можна нормально поспілку-ватися, це тарган – видимий і невидимий.

– Ну що, рудий і вусатий? – промовив молодий чоловік

невидимому співрозмовникові. – Ну, що ти на це скажеш?

Нічого втішного. Десь я прорахувався. Поїду завтра геть. Без грошей і підтримки влади мені нема чого тут робити. Бідна мамочка! Вона цього не переживе. Маленький Паша розчарував мамашу... Таке воно життя... А зараз? Куди зараз? Що кажеш, у постійний дім? Фі, рудий і вусатий, що за несмак! Мене вже від нього на риги тягне...

Поки він таким чином розмовляв сам із собою, ноги автоматично несли його в напрямку, протилежному від ненависного готелю. А куди? Мій любий читач подумає, що він іде до завбібліотекою? Тепло, але не гаряче. Ноги самі несли його в «землянку». Зайшовши по дорозі до найт-шопу, він розжився пляшкою й оселедчиком і пішов до єдиної рідної душі в цьому містечку – до Варфоломійовича. Покупку наш головний герой зробив автоматично. Крижана горілочка з маленьким бутербродиком, що складався зі шматочка чорного хіба з масельцем і жирним оселедчиком, – це було однією з найулюбленіших кулінарних забав його мами. Після неї вона починала іскрометно жартувати і травити анекдоти, від чого випадковий або невідповідний співрозмовник конав від судом сміху. Це не стосувалося Паші, оскільки він, на відміну від мамочки, котра, як ви пам'ятаєте, любий друже, була точною копією Фаїни Раневської, зовсім не мав почуття гумору. Це страшенно дратувало мамочку, яка нарікала на генетику, що передає у спадок форму носа, забуваючи про важливіші речі. Так чи інакше, але згадана нами кулі-

нарна забава була слабинкою не лише його мами. Варфоломійовича теж. Правда, він позбавив страву пікантності, замінивши маленькі скибочки житнього хліба на грубо покромсані шматки «кирпичика», а елегантні шматочки оселедчика без кісточок і шкірки, – на великі кістляві кавалки, про масло ж взагалі не йшлося.

Якби наш молодий герой не був такий заклопотаний своїми проблемами, він би мав змогу ще раз оцінити мамину мудрість про те, що «якість визначається міліметрами, міліграмми, мілілітрами і секундами». Однак зараз йому було просто не до того.

– Пашко, друже, я ж про тебе цілий день думаю! – радів йому, як рідному, Варфоломійович. – Що з тобою? Ти сам не свій! Скажи Варфоломійовичу, хто тебе скривдив? Скажи!

Під горілочку Варфоломійович вислухав сумну історію молодого політолога, однак вона йому видалася не такою вже й сумною і навіть зовсім не сумною, більше того, – страшенно веселою.

– Не трусь, Пашко! (Що мало означати: не бійся). Ми ще не такі рубежі брали під Сталінградом! Покладися в усьому на Варфоломійовича: він не підведе! Варфоломійович ніколи не зрадить бойового друга! Чуєш, Пашко?

Молодий чоловік добре чув. Тим більше, що Варфоломійович як старий артилерист не жалів голосових зв'язок.

– Варфоломійович ще покаже їм усім велику дулю! Вони думають, що Варфоломійович – нічтожество! Варфоломійо-

вич – солдат!

Молодий чоловік кивав.

– За що ми кров проливали? За... – Варфоломійович махнув рукою, бо саме в цій точці його красномовство несподівано згасло. Проте його думку підхопив наш молодий герой.

– ... За приниження, яке старий солдат терпить у черзі, що не пропускає його наперед? За «голодний пайок»? За чорну невдячність нащадків?

– Правильно, Пашко! – підтримав Варфоломійович.

– Вони там нагорі думають, що їм можна все, що вони – це Бог! А Бога немає! Є совість і честь!

– Молодець, Пашко! – з ентузіазмом сказав Варфоломійович, але потім тихенько додав, кахикнувши:

– Тільки Бог усе-таки є! Я точно знаю.

– Пойняв! – не розгубився молодий чоловік.

Вони не помітили, як вийшли із землянки і рушили до найт-шопу. Але «шоп» виявився зовсім не «найт», бо стояв зачинений. Проте двоє чоловіків не зупинилися на досягнутому, а пішли далі, аж до центральної площі.

Там наш герой звернувся прямисінько до Невідомого солдата:

– І як ти можеш дивитися на увесь цей безпредел? Як? Чи варто було вмирати за те, щоб цілу вічність споглядати запилені вікна універмагу і грязюку на клумбі? Може, якби ти гірше воював, то ми б тепер пили собі баварське пиво і закусували смаженими ковбасками?

Ця думка дещо збентежила ветерана своєю, так би мовити, новизною. Він до неї ментально не був готовий.

– Слухай, це не занадто?... – непевно смикнув його за рукав Варфоломійович.

Але молодий чоловік блискавично прореагував:

– Та він (тобто Невідомий солдат) все одно не чує... Він же нічого не чує і нічого не бачить! Він нічого не хоче знати! Бо він – це наш народ, забитий, сліпий і німий! У нього на голові сидить сірий голуб і се..., тобто гадить, гадить на нього... А він мовчить! Над ним знущаються – позбавляють носа і честі, а він усе мовчить...

Молодий чоловік уже кричав на всю площу, а старий ветеран плескав і підтримував схвальними вигуками.

Площа мовчала. Лише один раз рипнули двері міськради, і звідтіля вийшов сонний міліціонер:

– Хто там шумить?

– Це я – Варфоломійович. Не мішай, у нас квітопокладання, – насилу вимовляючи останнє слово, відшив його ветеран.

Міліціонер зачинив двері й пішов досипати.

На цьому місці хотілося б звернутися до вельмишановного читача із запитанням: чи варта чогось у нашій країні маленька людина? Ні, – рішуче скажете ви. Маленька людина – це нуль, це ніщо, це те, в чому Варфоломійович лежав під час першої у своєму житті танкової атаки. Від неї нічого не залежить. Усе здійснюється нагорі. А внизу все покійрно під-

коряється. А от і ні, – скажу я вам. Маленька людина може все. Якщо захоче. Якщо захоче, то зможе змінити історію. Це я вам кажу. Адже секрет полягає в тому, що кожна велика людина колись була маленькою.

Наступного ранку ветеран Великої Вітчизняної війни, Кавалер трьох орденів, Герой Радянського Союзу Варфоломійович у старому, аж блискучому костюмі, у старій, з потертими манжетами, але бездоганно відпрасованій білій сорочці і в старомодній краватці вирушив зі своїм молодим протезе до окружної виборчої комісії і зареєстрував його претендентом на кандидата в народні депутати до парламенту. Наш молодий герой був сороковим у списку, але Варфоломійовича це не збентежило. Він добре знав, що його ветеранська організація, яка дружить з пенсіонерами всього району, збере не просто дві тисячі підписів на підтримку претендента, а значно більше. Його турбувало інше – як знайти праці вождя російського пролетаріату. Варфоломійович не те щоб був його фанатом, просто він не знав, на кого ще можна було б покластися у боротьбі за місце під парламентським сонцем.

Тим часом наш молодий герой виконав свій синівський обов'язок і зателефонував до своєї дорогої мамочки.

– Можеш не розказувати, синку, я майже все знаю. Ти мав провал у казенному домі, зате заручився допомогою старого короля?

– Так, мамочко.

– То хто ж він – твій покровитель?

– Батько завбібліотекою – Фрідріх Варфоломійович.

– А хто він такий?

– Він голова Ради ветеранів району.

– Знаєш, синку, карти кажуть, що цей Фрідріх Варфоломійович – фатальна особа. Тільки чого ім'я в нього таке дивне?

– Ма, а ти чого звешся Ідея Іванівна Ягідка, га?

– Що, він родом із тридцятих?

– Скоріше – він первісток революції.

– Ясно. Синку, а як працює твій шлунок? Регулярно?

– Мамо, мені не до цього!

– Синку! Якщо в тебе регулярно спрацьовуватиме шлунок, – це запорука твого успіху!

– Таке скажеш!

– Синку, пам'ятаєш тьотю Розу, нашу сусідку по комунальці?

– Так, а що?

– А її чоловіка – дядю Борю – пам'ятаєш?

– Ще б пак, через нього ніколи не можна було вчасно потрапити в туалет!

– Так знаєш, що він казав?

– Мамо, швидше, час закінчується!

– Ніколи не перебивай маму! Так от: дядя Боря казав, що успіх людини пролягає через пряму кишку. А він це знав напевне, бо був проктологом!

– Щось ти не в тему, мамо!

– Синку, у тебе немає не тільки почуття гумору, а й елементарної фантазії!... Чим легше людина випорожняється, тіш...

– Ваш час закінчено!... – почувся строгий голос телефоністки Тані, який перебив дорогоцінну мамочку па найцікавішому місці.

– Ну все, мамо, обіцяю подумати над твоїми словами! Наш молодий герой був слухняним маминим сипом. Тому відразу з телефонної станції пішов па базар за овочами для супчику, згадуючи дядю Борю і рідшій комуналівський туалет, па стіні якого висіло п'ять унітазних кругів, па кожному з яких був окремиий замочок.

Варфоломійович трохи не контакив з жінкою і донькою, тож жив і харчувався автономію. А його меню великою різноманітністю не відзначалося. Тим більше до супчиків його буйна фантазія не доходила. А що може бути кращим для командировочного чи для холостяка, аніж гарячий, щойно зварений супчик! Вода з криниці, домашня картоплина, морквина, цибулина, корінь петрушки (ні в якому разі не забувайте про нього), ложка вершкового масла, дрібка солі, жменька зелені і ложка сільської сметани! Можете вкинути туди два шампінйончики, нарізані у формі «G». І головне – їсти з вогню. Бо як тільки постоїть півгодини – вже не той смак! Це супчик номер один. Його секрет саме й полягає в тому, що він їсться з вогню. Через півгодини – то вже брандохлист, як казала тьотя Берта із Умані. А тепер – супчик номер

два: бульйон або, як вимовляють у Стрию, – розсіл! Як казала та сама тьотя Берта з Умані, – та, що вславилася своїми смаженими оселедцями, – для того, щоб бульйон був смачним, курку треба варити цілою! І пі в якому разі не відрізаючи попки. Ця попка колись у старих міщанських домах Умані називалася архіерейський носочок. Як бачите, головне в кулінарії – це детальки, пікантні і несподівані. Причому курка повинна бути жовтенька, проте не стара і не жирна, і з ніжною шкірочкою. Тоді бульйончик – люкс! Або, як казала тьотя Берта – родичка сусідки нашого героя по комунальній квартирі тьоті Розі, – цимес! Одна цибулина, корінчик сельдерею, одна морквина, сіль, перчик, жменька зелені – і ніяких спецій! Адже спеції вигадані людьми, щоб пригасити смак неякісних продуктів.

От і наш герой приготував супчик помер один у Варфоломійовичевій землянці па двох, додавши до вищезгаданого рецепту дві ложки «тушонки», чим розчулив старого фронтовика до сліз. Він з апетитом висьорбав олов'яною ложкою з казанчика супчик і сказав:

– Будуть з тебе люди, Пашко! – і палив молодому другові гранчак самогону.

Потім витер рукавом вуса, перехилив свій гранчак, зосередився і додав:

– Значиться, так! Із завтрашнього дня збираємо підписи! Тільки ти мені скажи, Пашок, чесно, як солдат своєму командирові: ти правий чип лівий?

– А яким треба бути?

– Треба бути лівим, Пашок!

– А чого не правим, Варфоломійовичу, га? Праві паче в моді тепер.

– Не, Пашко, тут праві не котіруються. Розумієш, яка штука, браток: від правих – одним буде роздолля, а іншим буде хреново. А за лівих, таких, як у Швеції, – всім потроху ставатиме однаково добре. Так що будеш лівим. Тільки, Пашок, не дуже вже лівим, а таким – помірно лівим!

– То що, може, центристом?

– Не, Пашок, центристи – то ж продажні шкури. Куди дитло поверне – туди й вони. А ти повинен бути чесним. Народ любить чесних.

– А я чесний, Варфоломійовичу, я не зможу брехати, – сказав паш молодий герой зі сльозами па очах: самогон почав свою підступну дію.

– Навіщо ж брехати?

– Я ж не лівий, Варфоломійовичу.

– Невже, правий?

– Та ні.

– Що, боронь Боже, центрист?

– Я – гірше центриста. Я – кар'єрист.

– Ех, Пашко, Пашко! Дурна твоя голова! Нікудишній з тебе політолог! Адже кар'єрист – найліпший друг мадам Політики! Але ти про це нікому ні-ні! Пойняв? Ти – знаменитий політолог!

– Та який я політолог! Це все блеф! Написав якось статейку до місцевої газетки, за що мене витурили з неї наступного дня.

– Нікому про це ні мур-мур! Ти їв бульбу з Лукашенком, давав по пиці Жириновському, частував конячою ковбасою Плюща. Пойняв? – наливаючи другого гранчака, сказав Варфоломійович і одним ковтком спорожнив його.

– Пойняв, – сказав наш герой, дивлячись немигаючим поглядом на Варфоломійовича.

– Слухай сюди, браток, – продовжив ветеран. – А ти жону маєш?

– Не-а, – гикнув Пашка.

– Ти, бува, не голубий? – стурбувався старий солдат.

– Не-а, – знову гикнув той.

– А шо таке?

– Інстинкт відсутній.

– Хто відсутній? – з підозрою подивився на штани Пашки Варфоломійович.

– Ін-стинкт.

– Шо це значить?

– Ну, не тягне.

– На шо?

– Ну, на тее...

– А-а, – нарешті дійшло до старого. Варфоломійович співчутливо поплескав того по спині.

– Погано. Виборці люблять хороших сім'янинів і багато-

дітних батьків. Ну нічо. Буває й гірше, – він так ударив Пашку по плечі, що той упав на лежак. Очі склеїлися, і він опинився У якійсь шаленій каруселі.

А поки наш славний герой спить, ми дозволимо собі зазначити: наш народ – безмежно талановитий. У ньому сидять, немов нерозкриті бутони, і поети, і винахідники, і маги, і Робін Гуди, і Бетмени, і навіть промоутери. І хочу вам сказати з власного досвіду, що ніякий професійний промоутер не йде ні в яке порівняння з Фрідріхом Варфоломійовичем – заслуженим промоутером і народним іміджмейкером колишнього Радянського Союзу. І ви, мої найдорогоцінніші читачі, у цьому не один раз переконаєтеся. Звичайно, якщо дочитаєте мою книжку до кінця.

Наступного дня наш молодий герой Павло Іванович мав першу зустріч із виборцями. Це була група пенсіонерів провінційного містечка. Варфоломійович не пожалкував трьох годин, щоб обдзвонити тих, хто має телефон, і провести підготовчу роботу.

– Алло, Олександрє Іванівно! Це Фрідріх Варфоломійович. Як здоров'ячко, бойова подруго? Погано? Відставити! Оголошую бойову тривогу! Останній бій, він, як то кажуть, – найтяжча штука! Шурочко! Мобілізуйтеся! Треба підтримати молодого кандидата. Хто він? А який, Шурочко, ваш улюблений фільм? «Сімнадцять миттєвостей весни?» Так от. Він сучасний Штірліц! Так-так, Шурочко. Повірте старому солдатові, він – ваш ідеал! Шурочко, на вас покла-

даю обов'язки привести всіх своїх бойових і тилкових подруг! Зробіть свою справу не гірше радистки Кет!

– Алло, а Петровича можна? Спить? Розбудіть! Скажіть, що Варфоломійович. Алло, Петровичу, друже! Є ще порох у порохівниці? Так точно? Маю для тебе бонове завдання. Завтра в клубі зустріч з нашим висуванцем до парламенту. Обійди свій район і повідом. Щоб була мені явка стопроцентна! Кр-роком руш!

Зустріч з виборцями відбулася в районному будинку культури. Дорогий читачу! Я знаю, що на цій фразі ви позіхнули: Господи, яка це нудота слухати всю ту маячню, яку промовляють самовиевиені кандидати в депутати перед виборцями. Це не значить, що нікому не подобаються ті промови. Просто ті, кому подобаються ті промови, як правило, не читають книг. Тобто, якщо ви, дорогий читачу, взялися до моєї книги, це значить, що ви не дуже поважаєте передвиборчі промови.

Однак знову ж таки кваплюсь вас запевнити, мій любий читачу: якщо вас втримала моя оповідь до цього часу, я буду дуже старатися не втратити вашу довіру. Річ у тім, що наш молодий герой був не типовим кандидатом у депутати. Він був у своєму роді авантюристом-аматором, який кинув виклик професіоналам і системі.

Вийшовши на сцену задрипаного залу, він розгубився. Його трохи нудило. «Після вчорашнього», – констатував наш молодий герой. Однак він помилився. Так його нудити-

ме перед кожною зустріччю.

Павло Іванович поглянув у зал, але нічого не побачив. Усе зливалося в одну сіру масу. Здається, він розгубився. Варфоломійович представляв його як відомого політолога. А він інстинктивно скрутив дулю в кишені, як його вчила матуся. Любий читачу! Не засуджуй нашого друга. Він, як і кожен із нас, – слабка істота, страх для якої – одне з найприродніших відчуттів, дарованих нам природою. І не треба соромитися свого страху. Адже страх – це ніщо інше, як інстинкт самозбереження.

І тут наш молодий герой побачив у залі його – свого невидимого співрозмовника. Той сидів у центрі залу і мав вигляд кого б ви думали? Його батька, Івана Макаровича Печеніга, царство йому небесне! Іван Макарович Печеніг усе життя пропрацював у школі. Найголовніша риса його характеру – це правильність. Він був дуже правильним. Аж надто правильним. До того правильним, що Пашка завжди стояв перед ним навияжку, відчуваючи докори сумління.

Пашка, уявивши себе в коротеньких штанцях, виструнчився і розпочав промову:

– Дорогі мої батьки!... Так, я не обмовився. Я дивлюся в цей зал і бачу свого батька. Хоч він помер багато років тому, але він тут, серед вас. У нього такі ж самі зморшки мудрості на обличчі, як у вас, такі самі натружені руки, як у вас, такі самі очі, в яких закрубувався біль від старих ран – і бойових, і душевних. Я ось стою перед вами – молодий

і зелений – і думаю: ну хто я такий? Хто я такий порівняно з вами? З вашим досвідом? І мені спадає на думку фраза: «Якби молодість знала...»

Пашка на мить замовк, щоб набрати повітря у груди. Але зал йому не дав закінчити фразу, оскільки сам, хоч і трохи не в лад, проте цілком розбірливо прогудів:

– ... якби старість могла...

Пашка зрозумів: його прийняли. Не подумайте, боронь Боже, що він був нещирим. Пашка був справді славним хлопцем і в жодному разі не циніком. А старі люди це відчують.

Варфоломійович ішов додому із зустрічі мовчки. Наш молодий герой, чесно кажучи, злякався. Що він зробив не так? Пашка боявся завести розмову першим. Однак коли почув, як Варфоломійович сьорбнув носом, зрозумів: того пройняла сльоза. Пашка обняв старого і поплескав по спині:

– Дякую тобі, Варфоломійовичу...

– Ні, Пашко, це я тобі дякую, – хриплим голосом сказав той.

Ну що ж. Хороший початок – півсправи, кажуть брати-росіяни. А на Заході кажуть: запропонований товар – напівпроданий товар. Не знаю, хто має більше рації в нашій ситуації, але кампанія по зборі підписів на підтримку Павла Івановича Печеніга була виконана і навіть перевиконана.

Варфоломійович підійшов до виборчої кампанії науково. А оскільки в далекому провінційному містечку було обмаль літератури з політичного іміджмейкерства, він пішов тради-

ційним шляхом: законспектував томик Леніна.

До речі, мій дорогий друже, вибачайте за мій анахронізм, але деякі методичні (не плутайте з методологічними) положення ленінської концепції щодо революційної ситуації, щодо програми-мінімум і програми-максимум, щодо важливості засобів комунікації, щодо головного завдання для молоді «вчитися, вчитися і ще раз вчитися», щодо політичної проституції і багато чого іншого – є безсмертними. Інша справа, що ці речі давно були «винайдені» до нього, але... методами промоутерства, чи по-простому пропаганди й агітації, великий вождь теж володів непогано. А ораторський хист! І це при його дефектах дикції. То чому б не повчитися? Конкретно Варфоломійовича цікавило, як у межах окремо взятого округу перемогти на виборах. Звичайно, до безсмертної спадщини він поставився творчо.

«Де будемо робити «Смольний»? – замислився він над нелегким питанням, заплющивши очі. І хтось невидимий (а це був «друг» Пашки) сказав йому у відповідь: у районній бібліотеці! Варфоломійович розплющив очі: у Таньки, у цієї клізми, що соромиться імені свого батька? Ні! Однак той «хтось» наполягав: Так!

– Ні! – вже вголос сказав він.

– Та-ак... – під руку зітхнув Пашка, відкриваючи холодильник. – А що тут у нас є? «Очень кусать хоцецца». Ага, нічого нема. Може, сходимо за лінію фронту?

– До бабів?

– Угу... Здається, вони сьогодні пірижки пекли.

– Мені гордість не дає... – завагався Варфоломійович.

Пашка відразу ж зметиковав, що зараз Варфоломійовича можна брати голими руками: йому теж «кусать хоцеца».

– Не переживай, Варфоломійовичу! Я піду сам. А вони тебе – клянусь – самі покличуть. Причому па колінах приповзуть!

– Так уже й приповзуть... – недовіжливо гмикнув той. Однак під ложечкою, напевно, і в нього смоктало. Тож він склав зброю:

– Роби що хочеш...

Пашка заворушився і заспівав:

– Люблю тебе, бажання смак... – і облив себе туалетною водою.

Варфоломійович дивився на того спідлоба. Пашка вилетів із землянки прожогом. Старий ветеран продовжував думати над місцем для штабу. Трохи знайомий з модними працями Фрейда, він згадав, що визначний психоаналітик переконував звертати особливу увагу па описки, обмовки і збіги. Нічого в цьому світі немає випадкового. Кожна деталь – це натяк па те, що треба робити в даний момент. Але як же вклонитися тим двом кобрам?

А вклонитися й не довелося. Вони самі прийшли і вклонилися.

У двері землянки хтось постукав. На порозі стояли обидві і посміхалися на повний рот. «Ну й ну! – подумав Варфоло-

мійович. – Пашка – просто Девід Коперфільд!»

За столом велася приємна невимушена розмова. Щоправда, вона була б не такою приємною і невимушеною, коли б не пиріжки. Тут хочеться зробити ще один ліричний відступ. Про пиріжки. Але немає часу. Тому про пиріжки іншим разом. Поки «дівчата» (вони ж «кобри») пішли на кухню за новою порцією пиріжків, тепер уже солодких, Варфоломійович шепнув нашому молодому героєві:

– Пашко, зроби так, щоб Танька сама запропонувала свою бібліотеку для «Смольного».

Пашка з повним ротом пиріжків з горохом кивнув.

– Ну як, подобаються? – повернувшись до вітальні з новою пахучею тачею, спитала нашого молодого героя Тетяна Фрідріхівна, маючи на увазі пиріжки.

– Ще й як! – відмовив той.

– А з чим найбільше?

– З Вашою посмішкою! – підморгнув молодій жінці наш молодий герой.

Правда ж, непогана відповідь? Ви, мої дорогі читачі, напевне, думаєте: фі, який ловелас цей Павло Іванович! Ат ні! Ця фраза викрадена. Точніше, позичена. Цю фразу він почув якось від маминого залицяльника, друга сім'ї, завідувача стоматологічною клінікою Гіві Лорд-Кіпанідзе. Якби ви тільки знали, які зуби робив Гіві Лорд-Кіпанідзе! Пісня! Але це не головне. Якби ви знали, як він зуби рвав без наркозу! Правда, це стосувалося передусім восьми верхніх, але ча-

сом і іншим перепадало. Він їх просто виймав, як морквину із землі, як... Не будемо уточнювати. Просто виймав. Супер! Таким самим супером він був за столом у них удома. Іскрометне почуття гумору його мамулі помножене на вогняний темперамент дядечка Гіві робило просту вечерю святом душі. Часом наш молодий герой жалкував, що не записував в окремих блокнотик все, що спурхувало з вуст його безцінної мамочки і золотonosного дядечка Гіві. Бо сам наш молодий герой, як ви вже знаєте, був природою обділений почуттям гумору і сексуальним потягом, який провокує на компліменти.

Тетяна Фрідріхівна після «пиріжків із власною посмішкою» розцвіла.

– Як жаль, що наш виборчий штаб буде розташовано не у нашій бібліотеці, а в міській! – з гіркотою в голосі зітхнув аш молодий герой.

Тетяна Фрідріхівна спершу побіліла, а потім побуряковіла. Павло Іванович розрахував заздалегідь таку реакцію, бо був у курсі лютої ненависті між двома бібліотеками. Навіть Фрідріх Варфоломійович не чекав від свого підопічного такого ходу конем.

– Ну, – зам'ялася Тетяна Фрідріхівна. – А навіщо Вам міська бібліотека?... Можна й у нас... До речі, в нас недавно кактус розцвів...

– Обожду кактуси! – удав безмежну радість Павло Іванович. – Дякую, дякую, ви – просто персик! – з грузинським

акцентом дядечка Гіві промовив він і зрозумів, що зробив ляп.

Варфоломійович із глибоким осудом поглянув на нього. Проте Тетяні Фрідріхівні цей комплімент сподобався. І це трохи виправдало нашого молодого героя в очах її батька.

– Тату, ти не заперечуєш? – насторожено поглянула на нього донька.

Варфоломійович скорчив гримасу невдоволення:

– Ти ж – язиката Хвеська! Всьому місту враз вибовкаєш усі воєнні таємниці!

– Клянусь, татку, я мовчатиму, як риба!

– Я сказав: ні! – строго сказав батько. – Ти – находка для шпійона! Нам потрібен підпільний штаб, а не базар.

Тут утрутилася в розмову матінка і благальним голосом сказала:

– Ну, Фрідя!

«Фрідею» дружина називала чоловіка у виняткові, можна сказати, найінтимніші хвилини життя. А оскільки ті хвилини дещо стерлися з пам'яті старого солдата, то, почувши лоскїтливо-грайливе «Фрідя», він якось аж до непристойності швидко здався:

– Добре. Вговорили! Тільки слухайте сюди. Все має проходити в умовах глибокої конспірації. Ясно?

– Ясно!

– Пароль: «А що у вас із нових надходжень?» Ясно?

– Ясно!

Варфоломійович трохи заспокоївся. Пиріжки з яблуками були якраз тим, чого йому бракувало в цей момент для повного щастя. Він наминав їх, проте не забував про справу.

– Танько, що там з пресою?

– Погано, тату. Всі бояться. У них вказівка друкувати лише про Колосального і про Разіна.

– Фашисти, – заходили жовна на худому обличчі старого ветерана.

– Але я, – зробила багатозначну паузу Тетяна Фрідріхівна і лукаво поглянула на молодого кандидата в депутати. – Я домовилася з радіо.

Похмурий Варфоломійович напружено думав. У Леніна була «Іскра». А в них що? Без «Іскри» діла не буде. Треба щось робити.

Почалися виборчі будні. Ні, щось не так. Вибори – це ні в якому разі не будні. Вибори – це екстрим. Вибори – це адреналін. Вибори – це людські перегони. Вибори – це м'ясо-рубка. Тож переінакшимо нашу фразу на: розпочався виборчий марафон. Оскільки округ був сільський, то тут методика виборчої кампанії дещо інша, ніж у місті. Головна ідея виборчої кампанії в сільському окрузі – «від села до села». Це, звичайно, не для всіх. Лише для чесних кандидатів. Для нечесних – тактика інша: від голови колгоспу до голови колгоспу, від голови сільради – до голови сільради. Або можна просто зібрати всіх разом до себе в кабінет і, залежно від

їхньої поведінки, – або поставити великий могорич, або поставити велику клізму. Таким є звичаєве право країн пострадянського простору.

Але наш герой не такий. Він – ідеаліст. Він вірить у демократію і вірить у чесні вибори. Друже, а ти віриш у чесні вибори? Питання, здається, риторичне. Але зараз мова не про те.

У землянці висіла географічна карта району – виборчого округу молодого кандидата в депутати, на якій зеленим фломастером позначалися села, де відбулися зустрічі. Наш молодий герой і його довірена особа їздили по своєму

виборчому округу на громадському транспорті, а саме на смердючих автобусах. Дуже втомлива річ, скажу я вам. Набагато легше було депутату Колосальному, який роз'їжджав на мікроавтобусі «Фольксваген» з двома водіями. І трохи менш комфортно, але теж непогано було голові райдержадміністрації Разіну на тридцятій «Волзі» з державними номерами й одним водієм. Однак обидва були позбавлені головного привілею – привілею бути полюбленими простим народом у ситуації, яка в прямому значенні слова зближує людей, а саме в громадському транспорті.

Це ж справжній кайф – розпочинати зустріч з виборцями в живій стихії маленького ізольованого простору, де вам нікуди подітися одне від одного, від запахів одне одного, від звуків одне одного, від присутності одне одного, від розмови свого сусіда, яку він обов'язково хоче вам нав'язати. Народні

обранці! Якщо хочете бути з народом, якщо хочете бути його улюбленцями, користуйтеся громадським транспортом! Але що вам до народу? Тож їздіть на своїх «іномарках».

А наш кандидат у народні депутати і його довірена особа втиралися в прямому і переносному значенні слова в довіру виборців, оскільки рейсові автобуси були, як правило, наповнені під зав'язочку.

– Бабусю, сідайте на моє місце, ви, напевно, ледь на ногах тримаєтесь! – зав'язував невимушену розмову наш молодий герой.

– Ой, синку, хай тобі Бог здоров'я дає! Так ніжечки болять! Так ручечки болять натруджені! Усе болить. Подивись, синку, не можу пучки зігнути! – показувала бабуся свої зашкарублі пальці, що не згиналися. – Порпаєшся в землі, як жук! І так усе життя! Спасу немає! Думала, що хоч на старість одпочину! Дак хіба дадуть!

Тут вступав у розмову Варфоломійович.

– Скільки маєте пенсії?

– Яка там пенсія! Та я її у вічі зроду-віку не бачу!

– А за кого будете голосувати?

– Бо'йо'зна! Як голова скаже, так і буде. Збере паспорти і сам проголосує!

– І ви йому довіряєте? (Це знову ж таки Варфоломійович Дуже голосно, щоб чув увесь автобус).

– А що мені до того депутата! Він живе собі там, нагорі, сам собі керує і не знає, що діється на грішній землі. Він мені

дров не привезе на зиму. А голова привезе. Як буде добре голові, буде добре й мені.

– Бабусю, не слухайте голову!

– А кого ж мені тоді слухати? Тебе, чи що?

– Мене послухайте. Ось цей хлопець вам місце уступив.

Хоч він і кандидат у депутати, але їздить з вами в автобусі, як усі. І він знає, що у вас пучка не згинається. А Голова Ваш на «бобіку» ганяє і не знає, як вам, старенькій, живеться!

– Дитино! – зверталася зі співчуттям бабуся до Пашки.

– То ти в депутати йдеш? Нащо воно тобі здалося, дитино? Вони ж тебе там з'їдять! Живцем! А не з'їдять – зроблять таким самим бузувіром, як і самі!

– Бог мені так дав, бабусю... – відмовляв той.

З хвоста автобуса озвався грубий бас (переважно це був бас, рідше – жіноче меццо-сопрано):

– А що це ви тут агітацію розвели? Це автобус, а не клуб!

– А ми тебе й не агітуємо! – сміявся Варфоломійович, із задоволенням відзначаючи: значить, і ззаду чутно. – Ми з бабусею розмовляємо.

– Я зараз вам «порозмовляю з бабусею»! – дядько настирно протискався до наших героїв. – Баламути! Я вам покажу, як народ збурювати!

– Слухай, друже, ми ж тебе не займаємо, і ти нас не чіпай! З'являлася велика червона пика з налитими кров'ю очима.

«Ого!» – думалося нашим героям. Мабуть, і кулачиська в нього такі ж самі! А той, наче телепат, витягав одного, роз-

міром з головки капусти, й підсовував під носа Пашці:

– Чим пахне?

Наш молодий герой, не дуже освічений у народних фразеологізмах, розумів питання буквально. Нюхнувши кулака, казав:

– Таранькою.

Автобус заливався сміхом. Дядько ставав буряковим: – Як хвамілія?

– Печеніг!

– Ви чули, людоньки добрі, – Печеніг! З такою хвамілією ще й у депутати лізе! На сміх курям!

«Спасибі за рекламу» – тихенько бубонів Варфоломійович.

– А ти, Петре, – озивався хтось із автобуса, – помовчав би зі своєю хвамілією. Теж мені – барон фон Куцеперденко!

Автобус вибухав сміхом.

– І хто це там розгавкався? – розвертався Петро Куцеперденко, утрамбовуючи пасажирів.

Тут починалася маленька громадянська війна. Байдужих не було ніколи. Ті, що не любили голову, стояли на боці Пашки і Варфоломійовича. Тих, хто був за владу, завжди було значно менше. Тому вони мовчали.

З автобуса вилазили всі піднесені, розпашілі й збуджені, і всі незалежно від віку, статі і переконань дружно йшли у клуб на зустріч, що і передбачалося планом Варфоломійовича. По дорозі автобусна група затягувала в себе, мов снігова

лавина, все нових і нових людей. Варфоломійович ішов і під носа бубонів: «Хоч би не наврочити! Хоч би не наврочити!»

На зустрічах у нашого молодого героя клуб завжди був переповнений. «Реклама, – хвалився сам собі Варфоломійович, – велике діло!»

Павло Іванович розпочинав свої виступи дуже просто:

«Дорогі мої батьки й матері, брати і сестри, сини і доньки! Оце я під'їжджав до вашого села і замилювався назвою «Демидівка» («Ільківці», «Петрова балка», «Цибулівка»). Яка гарна назва! Це ж колись якийсь козак Демид (Ілько, Петро, Цибуля) прийшов на цю святу землю, оселився і став жити. Біля нього селилися сини зі своїми сім'ями. Хтось колись прибивався до їхнього гурту, і так село росло-розросталося. Побудували собі церкву, дітям школу. І жили собі люди, господарювали, хто як хотів, хто як умів, і ніхто їм не вказував: сій те, жни тоді-то, віддай молоко за таку-то ціну. Я переконаний, що й вам такі бажання спадають на думку! Я не помиляюся?»

Люди посміхалися і кивали. Практично ті присутні в залі, в кого ще хоч на краплину зберігся український приватно-власницький інстинкт, починали відчувати симпатію до промовця.

Потім Павло Іванович розповідав про себе: як він народився у київському пологовому будинку з вікнами на зоопарк. І ніколи він не думав, «що людське суспільство – це той самий зоопарк, де кожна людина живе по суті в неволі, де па-

нують тваринні і звірячі інстинкти, де панує закон джунглів і жорстока боротьба за виживання». Потім він розповідав про навчання у школі, про тяжку вчительську працю, про свого батька-вчителя і про те, що сьогодні, на жаль, цю працю не поціновано належним чином. І дарма. Як держава не розуміє, що не чиновники, а вчителі кують майбутнє держави, виховуючи молоде покоління? «Ну, хіба я не правий?»

Учителі прихильно кивали. Часом навіть плескали. Вони також поступово ставали симпатинами Павла Івановича. А це вже щось. На селі до них дослухаються.

Після того Павло Іванович розповідав про свою маму. Її батьків було репресовано. Доньку «ворогів народу» за іронією долі удочерив слідчий, який вів справу її батьків. Совість замучила. Та й бездітний він був. Іван Єфремович був дядько суворий, проте дівчинку любив усім серцем. По-своєму, але любив. «По-своєму» – це значить, що раз на тиждень гладив її по голові і питав, що їй купити. А дівчинка настільки його боялася, що казала у відповідь: «Нічого». Він вірив їй і нічого не купляв. Зате з мачухою Ідеї Іванівні не повезло. Та її ненавиділа лютою ненавистю. Після того, як Іван Єфремович гладив її по голові, вона тихенько в кухні боляче щипала її. Іван Єфремович запив. А невдовзі повісився. Мачуху спаралізувало. Ідея Іванівна, знову ж таки за іронією долі, доглядала до смерті жінку, яка все життя її люто ненавиділа, разом з мачушиною молодшою зведеною сестрою – Мілкою. Та працювала в ресторані і вела не ду-

же правильний спосіб життя. Зате «Ідейотку» (так вона ніжно називала дівчинку Ідею) просто обожнювала: годувала її недоїдками з ресторану і перешивала на неї свої недоноски. Мілка заразила Ідею своїм гумором. Саме завдяки їй Ідея виросла не обізленою на життя, не заздрісною, а веселою і компанійською.

А наостанок наш молодий герой виголошував палку промову про аморальність політики, про те, що туди треба час від часу вливати свіжу кров. Поки молодий політик не спаскудиться, він може щось зробити путне в державі. Про те, як хочеться позитивних змін...

Ви скажете, дорогі мої читачі, що за змістом його промова не відрізняється від промови будь-якого іншого кандидата: адже кожен з них говорить про себе, про демократичність, про захист незаможних, про справедливість тощо. Але хочу вам сказати, що у передвиборчій промові головне не «що», а «як». Зміст у всіх промовців однаковий. А форма... Форма виступу повинна проникати в кожную клітинку мозку і серця.

Звичайно, після виступу йшли запитання. І багато з них дуже капосних.

– А от нам наш голова каже голосувати за Колосального. А ми йому віримо.

– І правильно, що вірите. Значить, хороший голова. Чого він не агітує за мене? Тому що він мене не знає! Якби знав, хто його зна', може, я йому сподобався б більше... Саме тому я до вас і приїхав: дивіться, зважуйте, останнє слово – за

вами...

– А що ти таке зробив, що це ми маємо тебе вибирати депутатом?

– Скажіть мені, будь ласка, ви вибираєте мене депутатом минулого скликання чи майбутнього? Головне не те, що я зробив, а те, що я зроблю. Головне – чи я здатен щось зробити. Адже який би хороший депутат не був, ніхто не гарантує, що в наступному скликанні він буде таким же хорошим. Що з того, що я на сторінках столичної газети боровся за права простих людей, таких, як ви? Головне, чи я готовий робити це далі? Головне – чи зажерся я, чи заспокоївся я, чи горить у мені вогонь... Розумієте? А про це, знову ж таки, судити вам. Ви повинні самі прийняти рішення.

– А нам Разін обіцяв газифікувати село! А ти що для нас зробиш, хлопче?

– А що, як ви його не виберете, то він вас не газифікує? Так виходить? Тоді навіщо вам такий голова райдержадміністрації? Це ж його прямий обов'язок. А я такими обіцянками не розкидаюся. Адже у мене попереду тисяча сіл. Зрозуміло, якщо я в кожному селі пообіцяю подібне, я своїх обіцянок не виконаю. Навіщо брехати? Моя справа – писати і приймати такі закони, щоб ви мене про такі речі не просили. А ось це я вам гарантувати можу. Даю слово. А газифікувати село – це прямий обов'язок Разіна.

– А зарплату ти нам виплатиш?

– Чи знаєте ви, що виплачена зарплата у певному рай-

оні залежить від бажання і спритності одної, максимум двох осіб: вашого депутата – раз, вашого голови райдержадміністрації – два. Просто працювати треба. Піти до кого треба, поговорити з ким треба, стукнути кулаком де треба, написати куди треба, і у вашому районі буде не гірше, аніж у столичному. Як ви думаєте, я годжуся на роль спритного?

Дорогі мої друзі, якби ви знали, яка це марудна справа – тричі або й більше разів на день протягом кількох місяців бубоніти одне й те саме! Але наш молодий герой був деміургом, творцем. Він кожного разу витворював нове видовище. Адже люди були різні, очі були різні, настрої у людей був різний, погода була різною і клуби були різні.

До чого тут клуби? – спитаєте ви. А дуже просто. Клуб – це те, до чого в останню чергу доходять руки господаря. Саме тому клуб (яке ностальгічне слово, точнісінько, як клумба) – характер села. В холодних клубах люди зліші, тож промова кандидата має бути ядучішою, а сам доповідач рішучішим і безкомпроміснішим. У теплих клубах люди швидко розм'якають і хочуть «не чорнухи», а шоу. Не зробиш шоу – гріш тобі ціна. Тут доповідач має бути усміхненим і привітним. Він повинен дотепно жартувати, загравати з публікою і виявляти філософське ставлення до життя. Якщо в клубі риплять стільці, то народ агресивніший і спалахує від кожної дрібниці, як сірник. Тут будьте обережніші: прислухайтеся до рипу стільців. Якщо слухачі йорзають, загрозово рипаючи стіль-

цями, – вам каюк. Тож програма-мінімум -якнайменше рипу, програма-максимум – якнайбільше голосів. Якщо в клубі дозволено лузати насіння – отже, тут очікують, що ви будете порпатись у брудній білизні. Тому порпайтесь, якщо хочете, щоб за вас проголосували. Якщо клуб охайний, прикрашений вишивками, різноманітними лозунгами з творів Тараса Шевченка, – тут найкраще просто поговорити про любов.

Але що це ми з вами, їй-бо, все про клуби та клуби? Невже немає цікавіших тем для розмови? Є. Якраз про ту саму любов.

Любов, дорогі мої друзі, – це така штука, або, як каже народ, фігня, – що падає, як сніг на голову. І саме тоді, коли найменше цього сподіваєшся. Як у пісні. Та сама тьотя Берта вийшла заміж аж у сорок п'ять років. І що характерно – дуже вдало! За директора комісійного магазину. А ви ж знаєте, дорогі мої читачі, що значить у радянський час вийти заміж за директора комісійного магазину! І заміж вона вийшла по любові. Вже тоді, коли облишила сподіватися на щось. І де б ви думали, тьотя Берта познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком? У крематорії. Її сусіда ховали на десять хвилин раніше від його родича. Отак воно буває.

Вибачайте, ми трохи віддалилися від головної теми нашої розмови. Ви вже знаєте, які проблеми особистого характеру мав наш незабвенний герой. Він просто не реагував на жіночу статтю. На чоловічу, як ми вже зазначали, теж. Не можна сказати, щоб він дуже страждав від цього. Але й кайфу не

ЛОВИВ.

Виборча кампанія – не дуже зручний час для захоування. Але так уже сталося, що саме на цю гарячу пору йому судилося відчутти смак бажання. Дивно, правда ж? Ну що ж тут вдієш.

Тож умоцуйтеся зручніше, як говорив колись незабутній дід Панас, і слухайте.

Після виснажливого тижня, у суботній вечір, увесь змилений і зморений від перевиконаної норми – шести зустрічей у шести селах, – наш молодий герой ладен був звалитися на кушетку у Варфоломійовичевій землянці і відключитися до ранку, однак старий солдат умовив його відвідати журналістку місцевого радіо Тетяну Горошко, добре знану в провінційному районному містечку.

Завершувався місяць гарячої виборчої колотнечі, який поки що обмежувався спілкуванням із виборцями. Влада і конкуренти досі боролися дещо осторонь нашого головного героя, очевидно, не сприймаючи його справді героїчні потуги як такі, що варті уваги. А дарма. Вони ще кусатимуть собі лікті через свою недалекоглядність і за те, що прогавили найважливіший етап підривної проти них діяльності нашого головного героя. Підривність його діяльності полягала не в тому, що він підривав їхній авторитет, а в тому, що наполегливо підвищував свій.

Однак про це пізніше. Головне, що на цей момент виникла нагальна необхідність залучити до виборчої кампанії мас-

медіа в особі районного радіовузла.

Чи знаєте ви, дорогі мої читачі, що таке районний радіовузол? Це маленька тісна кімнатка з милими, усміхненими жінками з гарними голосами, які розповідають вам п'ятнадцять хвилин на день про найкращий спосіб квашення капусти з кмином, про народний календар і про місцеву поетку Вероніку Пуговку, яка надривним голосом читає вам вірші про любов.

Наш молодий герой ішов до журналістки районного радіо з великою неохотою. Голова гула, як вулик із бджолами, його трохи морозило від тривалого перебування в холодних клубах, пекла печія від неякісного і нерегулярного харчування і переслідувала єдина мрія – поспати. Річ у тім, що останні два тижні він взагалі не міг спати. Заплющував очі – і продовжував агітувати, агітувати... У голові лунали стереотипні запитання, відповіді на які він увесь час намагався вдосконалювати. Уявивши, що і тепер йому доведеться з піною на губах доводити свою незамінність у наступному парламенті, йому стало так погано, як колись давно, коли йому, як найкращому жовтеняті доручили прочитати на Новорічній ялинці віршик про Леніна. Він вийшов на сцену – і... забув слова. Він розгубився і на ходу зімпровізував свою версію. Однак чомусь ця версія не увінчалася успіхом. Більше того, коштувала пізніше його мамі посади секретаря парткому стоматологічної клініки. А версія, як на нас, була дуже мила.

«Ленін любить всіх на світі -

діток і дорослих.

А найбільше – Батьківщину і Надію Крупську, Клару Цеткін, серп і молот та Інесу Арманд».

З таким тяжким серцем, як тоді, у далекому радянсько-му дитинстві, він наблизився до скромного провінційного приватного будиночка і зайшов через хвіртку у двір, де його зустріло дуже непривітно маленьке гідке облізле створіння. Вийшов хтось, здається, жіночої статі, – назвав те маленьке гідке створіння іменем Моська і провів нашого молодого героя тісним темним коридором, де пахло старим деревом, поточеним шашелем, яблуками і примусом.

Наш молодий герой опинився в кімнаті. Посередині стояв великий стіл, вкритий зеленою оксамитовою скатертиною з шовковими пацьорками. Над ним висіла лампа в абажурі такого ж кольору. На стіні цокав старий великий годинник. Він якраз пробомкав восьму годину вечора. Це бомкання – глибоке, глухувате і, здається, таке ж оксамитове, як і скатертина, – неначе долинало з минулого століття. Воно якось відразу гіпноотично подіяло на нашого героя. Він увесь об-м'як і розслабився, чого йому не вдавалося зробити останні два тижні, – і присів у зручне, також старовинне крісло до столу. На столі був розкладений пасьянс. Це йому нагадало мамочку. Наш молодий герой огледівся по кімнаті і побачив, що всі стіни завішені старими, чи то пак старосвітськими, фотографіями і якимись картинами, здається, написаними одним і тим же пензлем. На фотокартці стояла повна жінка з

«плетенкою» коси навколо голови, поклавши руку на плече чоловіка з чорними вусами, у штанях крою «галіфе» і великих кирзових чоботях. На іншій – сиділа жінка у кріслі, тримаючи на руках пухкеньку дівчинку в мережаному платтячку, а біля неї стояв, поклавши їй руку на плече, хлопчик у «матросочці».

На картинах же були зображені речі старого міщанського побуту – золотий чоловічий кишеньковий годинник з ланцюжком, пенсне, мережана серветка, фарфорові слоники, старий комод, великий господарський ключ, лампадка, грубо тесаний дерев'яний стіл...

Наш молодий герой відірвав погляд від стін кімнати, бо ззаду почулося старече кахикання. Він обернувся і побачив старого чоловіка, одягненого в теплу китайську білизну, що обтягувала кістляве сухе тіло, і в ручного в'язання вовняні шкарпетки. На голові у дідуся була чорно-біла тубетейка. Дідусь гойдався на кріслі-гойдалці, втупившись у телевізор. Що найбільше дивувало у ньому – так це дитячий пістолет у руках.

Тут до кімнати увійшла Вона. Вона була прекрасна. Тобто, чесно кажучи, вона не була героїнею сучасних модних журналів. Можна навіть сказати, вона була їхнім антиподом: не торкнуте косметикою обличчя з наївними сірими очима, на плечі спадала довга дівоча коса пшеничного кольору, на лобі тремтів неслухняний золотий кучерик. Вона пропливла через кімнату і поставила на стіл тацю, на якій стояв чайни-

чок з чаєм, дві чашки з двома блюдечками, цукерничка, бублички і кілька розеточок з варенням. Ця сцена дуже зворушила нашого молодого героя. Пізніше він не міг навіть точно пояснити, що його вразило найбільше – чи то старомодна зачіска, чи старовинний сервіз, а чи три розеточки у вигляді розпуклих квіток з кизилувим, черешневим (з хвостиками) і агрусовим (з горішками) варенням. Однак серце його за-скімлило в такт Мосьчиному скавулінню за дверима.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.